

Anayasa Mahkemesi Özel Yüksek Okulların Anayasaya Aykırı Olduğuna Karar Verdi

özel Yüksek Okulların Anayasaya aykırı olduğu Odamız tarafından ötedenberi savunulmaktaydı. Hatırlanacağı gibi Dergimiz özel Yüksek Okullar konusuna bir özel sayı ayırmış ve konunun ayrıntılarını; özel Yüksek Okulların niçin Anayasaya aykırı olduğunu; niçin yetersiz ve zararlı olduğunu, niçin bir sömürü aracı olduğunu gözler önüne sermişti. Anayasa Mahkemesi 12 Ocak 1971 tarihli ve 19713 sayılı kararıyla özel Yüksek Okulların Anayasaya aykırı olduğunu saptamıştır. Bir avuç çıkarıcıya hizmet eden özel Yüksek Okullar kurumu böylece ortadan kalkacaktır. Anayasa Mahkemesi kararının esasla ilgili bölümünü aynen yayınlıyoruz.

Esasa ilişkin raporla ek rapor, iptal gerekçeleriyle dosyadaki belgeler, iptali istenen hükümlere ilişkin yasama belgeleri ile Anayasa'nın ilgili hükümleri ve bunlara ilişkin yasama belgeleri incelendi, gereği görüldüğü düşünülür:

Davanın çözümü için ilk önce Anayasa'nın 21. ve 120. maddeleri sonra, bu maddeler arasındaki ilişkiler ve daha sonra bu maddelerin ışığı altında istem konusu yasa kuralları incelenmeli ve daha sonra da Anayasa'nın 50. maddesinin anlamı ile istem konusu Yasa kurallarının ilişkisi üzerinde durulmalıdır.

1 — Anayasa'nın 21. maddesinin kapsa/lığı ilkelere :

Anayasa'nın (Bilim ve sanat hürriyeti) başlıklı 21. maddesinin birinci fıkrasında bilim ve sanatı öğrenme ve öğretme özgürlüğü, temel hak olarak ve herhangi bir sınırlandırma söz konusu olmaksızın benimsenmiştir. Bu ilke, herkesin isteyen kişiye bilim ve sanatı öğretebileceği ve yine herkesin istediği kimseden bilim ve sanatı öğrenebileceği ilkesidir.

Maddenin ikinci fıkrasında ise eğitim ve öğretimin, Devletin gözetim ve denetimi altında "serbest olduğu bildirilmiş, üçüncü fıkrasında özel okulların bağlı olduğu temel kuralların yasalarca ve Devlet okullarıyla erişilmek istenilen düzeye denk bulunmak üzere düzenleneceği, 4. fıkrasında ise çağdaş bilim ve eğitim ilkelerine aynaları eğitim ve öğretim yerleri açılmayacağı ilkeleri öngörülmüştür.

Bu maddenin birinci fıkrası genel olarak öğrenme ve öğretme özgürlüğünü düzenlemiş, ikinci ve sonraki fıkraları ise eğitim ve öğretime ilişkin kuralları koymuştur. Maddenin birinci fıkrası kuralı ile sonraki fıkraları kuralları karşılaştırıldığında, ilk fıkralardaki özgürlüğün daha sonraki fıkralarda eğitim ve öğretim alanında, bir kaç yönden sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır, başka deyimle birinci fıkrada öngörülen öğrenme ve öğretme özgürlüğü, öğretim

ve eğitim alanlarında önemli kısıtlamalara uğratılmıştır.

Herhangi bir hukuk kuralının tek basma değil, içinde bulunduğu metnin tümü gözönünde tutularak yorumlanması, hukuk biliminde benimsenmiş ilkelerden olduğu için, inceleme konusu 21. maddenin İlk fıkrasındaki kuralın, bu madde içindeki ve Anayasa'nın başka maddeleri içindeki sınırlandırmalar yokmuşçasına yorumlanması, söz konusu edilemez; bundan ötürü, öğrenim ve öğretim özgürlüğünün, salt olarak öngörülmüş bulunduğu yollu bir ilke, benimsenemez.

inceleme konusu 21. maddenin 3. fıkrasında özel okullar ve Devlet okulları sözleri, genel biçimde daha açıkçası öğretim aşaması bakımından herhangi bir sınırlandırmadan söz edilmeksizin anılmış olduğu için, bu 21. madde açısından özel yüksek okulların açılmasına ilk olarak, engel bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Bu madde ayrıca her kişinin bilim ve sanatı açıklamaya, yaymaya ve bu alanda her türlü araştırmaya yetkili olduğunu dahi belirtmektedir.

3 — Anayasa'nın 120. maddesinin kapsadığı ilkelere:

Anayasa'nın (Üniversiteler) başlıklı 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eliyle ve yasa ile kurulabileceği ilkesi başka deyimle üniversite kurma konusunda Devlet tekeli ilkesi benimsediği gibi üniversitelerin bilim ve yönetim bakımından özerk kamu tüzel kişileri olmaları ilkesi de kabul edilmiştir; üniversiteler açısından, özerklik ilkesinin kapsamı, üniversitelerin kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetileceği ve denetleneceği, üniversite organlarının, öğretim üyelerinin ve yardımcılarının üniversite dışındaki makamlarca, her ne biçimde olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmayacağı, yolunda kurula bağlanmıştır. Bundan başka üniversite öğretim, üyeleri ve yardımcılarının serbestçe ara-

tırma ve yayında bulunabilecekleri ilkesi benimsemiştir. 120. maddenin son fıkrasındaki kural konumuzla ilgili değildir.

Anayasa koyucu bu maddede öngürüldüğü ilkelere üniversite kurmak isteyen yasa koyucuya birtakım kesin buyruklar vermekte ve aynı zamanda özel kişilerin ya da yasadan gayri bir işleme Devletin üniversite kurmasını yasaklamaktadır. Anayasa'da üniversite kavramı tanıtılmış, olmadığından herşeyden önce üniversitenin ne demek olduğu üzerinde inceleme yapılması gereklidir.

Anayasa açısından üniversite kavramını belirleyecek ölçülerden birisinin yasa ile üniversite adı altında kurulmuş bulunma ölçüsü olduğu, yasa ile kurulmuş olsalar bile üniversite adı altında kurulmuş bulunmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumlarının üniversite sayılmıyacağı ileri sürülebilir. Şunu belirtelim ki, yasalarla üniversite adı altında ve Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkeler doğrultusunda kurulan kurumların Anayasa açısından üniversite sayılacakları herkesin tartışmasız kabul edeceği bir gerçektir. Ancak bunun dışında kalan belli nitelikteki bir takım yüksek öğretim kurumlarının dahi üniversite sayılıp sayılmayacaklarının belirlenmesi için Anayasa'nın 120. maddesindeki ilkelerin neye dayanılarak konulmuş buldukları araştırılmalıdır.

a) Çağdaş uygarlığın temeli, insanların davranışlarında, eylemlerinde aklı egemen kılmasıdır. Bunun yolu ise bilimsel çalışma yoludur; bu yolun kılavuzu olan İlke de bilimin insanların yasamasında gerçek yol gösterici sayılması ilkesidir. Bu ilkenin eylemleri olarak uygulanabilmesi için toplumun yapısının kilit yerlerinde bilimsel gerçeği arayıp bulabilecek, uygulayabilecek ve bütün düşünce ve davranışlarında 'bilimsel gerçeğin isterlerinden ayrılmayacak kişilerin bulunması, bunun sağlanması için de bu nitelikte kişilerin yetiştirilmiş olması zorunludur. Bilimsel çalışma, yalnız aklın ve gözlemin biçimlendirdiği bir çalışma olması dolayısıyla böylece çalışmaya ve bilimsel yolda eyleme yönecek kişilerin bilimsel gerekler dışında bir etki ile karşıasmaksızın yetiştirilmeleri temel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnızca bilimsel ve nesnel ölçülere göre biçimlendirilmiş bir öğretim ve eğitimin gerçekleştirilmesi, toplumsal açıdan büyük önem gösteren alanlardaki yüksek öğretim ve eğitimin gerek siyasal çevrelerin ve özellikle siyasal iktidarın, gerekse toplumdaki çeşitli kümelerin etkilerinin dışında tutulmuş bir öğretim ve eğitim düzeni ile olabilir. Bu düzenin gerçekleştirilmesi düşüncesi üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması ve üniversitelerin yönetsel ve bilimsel özerklikle donatılması ilkelerinin ortaklaşa gerekçesidir.

Aşağıki b bendinde Devletçe kurulma ilkesine, başka deyimle Devlet tekeli ilkesine, c bendinde özerklik ilkesine temel olan özel gerekçeler açıklanacaktır.

b) Toplumdaki çeşitli kümelerin toplum açısından önemli alanlardaki yüksek öğretimi etkilemesini önlemek için Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitelerin ancak Devlet eli ile ve yasa ile kurulması öngörülmüştür. Gerçekten üniversitelerin ancak Devletçe ve yasa ile kurulabileceği ilkesi, özel kişilerin üniversite açmalarını yasaklamakta ve böylelikle bir takım yarar veya düşünce topluluklarının kendi çıkarlarına uygun ve tek yanlı bir yüksek eğitim ve öğretim vermelerini önlemektedir.

Temsilciler Meclisindeki görüşmelerden anlaşıldığı üzere (Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi cilt 4, S. 28-45 ve 389/400) üniversite açılmasının Devlet tekeline verniğinin bir gerekçesi de yabancıların Türkiye'de yüksek eğitim yerleri açma yolu ile Türk kültürünün zararına ve kendi kültürleri yararına işleyen bir eğitim ve öğretim sağlamalarını önlemektir.

c) Üniversitelere yönetim ve bilim açısından özerklik tanınmasının gerekçesi ise siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarın üniversite çalışma, öğretim ve eğitimi etkisi altında bulundurmaması yolunu kapamak ve üniversite çalışmalarıyla öğretim ve eğitimi her türlü dış etkiden uzak bir ortam içinde sürdürmektir. Her siyasal kuruluşun kendisine göre birtakım görüşleri ve anlayışları vardır ve bu kuruluşlar eğitim ve öğretimi kendi görüş ve anlayışları doğrultusunda etkileme eğilimini gösterebilirler. Oysa toplumsal açıdan çok önemli bulunan alanlarda görev alan yetenekli kimselerin yetiştirilmesi, (Az yarıda da belirtildiği gibi) bunların yalnızca nesnel ve bilimsel düşüncelere dayanan bir eğitim ve öğretimden geçmiş bulunmalarına bağlıdır. Her ne kadar bilimin ilerlemesi ile bilimsel gerçeklerde de birtakım değişimler olabilmekte ve olmakta ise de bu değişmelerin nedeni siyasal çevrelerin ve özellikle iktidarların ya da çeşitli kümelerin düşünceleri değildir ve "bu türlü değişmeler, toplum için zararlı değil, ancak yararlı olabilir.

c) Anayasa'nın 120. maddesindeki üniversitelerin Devletçe ve yasa ile kurulması, yönetim ve bilim yönlerinden özerk olması ilkelerinin, bilimsel gerekler dışındaki etkilerden uzak tutulmuş bir çalışmayı öğretimi ve eğitimi sağlamak ereği ile benimsendiği, Anayasa Mahkemesinin bundan önce vermiş olduğu iki kararın gerekçelerinde de açıkça bildirilmiştir (Esas 65/32, Karar 66/3 sayılı, 4.2.1966 günlü karar-Resmî Gazete sayı 12317, gün 8.6.1966, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 4, S. 33 ve sonr. - Esas 67/32, Karar 68/57 sayılı, 3.2.1968 günlü

karar-Resmî Gazete sayı 13346, gün 8.11.1969, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 7, S. 84 ve sonra). Böylece Anayasa Mahkemesinin bu konuda, şimdiki kararda belirtilen görüşü, bundan önce belirtilmiş olduğu düşüncelerinin aynıdır.

d) Anayasa'nın 120. maddesindeki Devlet tekel ve özerklik ilkelerinin benimsenmesine temel olan düşünce toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yalnızca bilimsel gerekere uygun biçimde ve bilimsel İstekler dışında kalan etkilerden uzak olarak yetiştirilmesi olunca, toplumun kilit yerlerinde görev alacak kişileri yetiştiren ve fakat adı üniversite olmayan bütün kurumların Anayasa'nın 120. maddesine göre üniversite niteliğinde sayılması gerekir, başka deyimle üniversite diye anılmayan, ancak verdiği yüksek öğretim, nitelikçe üniversite öğretimi olan veya bu öğretimin sonuçlarını sağlayan bütün kurumlar, Anayasa'nın 120. maddesi açısından bütün üniversite kavramı içinde sayılmak gerekir.

e) Hukuk düzeni bir kurum için kural koyarken bu kurumu tanımlamazsa, koyduğu kurala o kurumun toplumsal alanda geçerlikte bulunan tanımını temel tutmuş ve o kurumun toplum içindeki görevini yapan bütün kurumları o kurula bağlamak istemiş demektir. Gerçekten hukuk kuralları toplumsal ilişkileri düzenleyen ve genellikle yaptırıma bağlayan kurallardır, öğretim ve eğitim kurumlarının toplumsal görevi ise genellikle nitelikli adam yetiştirmek ve yetişenlere belli yetkiler sağlayan belgeler vermektir. Nitelikli adam yetiştirilmesi," belli dersleri okutmak, belli uygulamaları yaptırmak yoluyla, yetişenlere belge verilmesi İse belli öğretim dönemi içinde ve sonunda öğrencileri belli kuramsal ve uygulamaya ilişkin sınavlardan geçirmek ve sınavların sonucunda başarıyı saptamak yolu ile olur. Eğitim ve öğretim kurumlarının toplumsal! görevi belli dersleri okutmak ve belli sınavlardan geçirdikten sonra belli yetkiler sağlayan belgeler vermek olduğuna, Anayasa'nın 120. maddesinde üniversitenin her şeyden önce bir Öğretim kurumu olarak gözönünde tutulmuş bulunduğuna ve onun tanımının ancak toplumsal görevine bakılarak yapılmasının zorunlu olmasına göre Anayasa'nın 120. maddesinde üniversite demek, yalnız üniversite adını taşıyan kurumlar demek değildir; üniversitelerin toplumsal görevini yapan başka deyimle, hiç olmazsa temel çizgileri bakımından üniversite öğretimi ve eğitimi sağlayan, üniversite diplomasına eşit değerinde diploma veren ve ancak adı üniversite olmayan yüksek öğretim ve eğitim kurumları da bu tanımın kapsamına girmektedir.

Üniversite görevi yapan yüksek öğretim kuruluşlarının, toplumsal açıdan, üniversite sayılması gerektiğine göre, 4936 sayılı Üniversiteler

Kanununun 1. maddesiyle 2. maddesinin ilk fıkrası uyarınca kurulmuş bulunan bütün kurumlar, yüksek okul, ya da enstitü gibi adlarla anılmakta bulunsalar, ya da tek bir fakülte biçiminde kurulmuş olsalar bile, yine üniversite kavramı içine girerler; çünkü bunlar üniversite öğretimi yapmak için varlık kazanmış birer kurumdur (13.6.1946 günlü, 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu, Düstur 3, Tertip; cilt 27; S. 1323).

Hukukta yapılacak yorumlarda sözden çok öze önem verilmesi ve yorumda sözün özü belirtmeye yarayan bir araç olduğunun kesinlikle gözönünde tutulması, çağdaş hukuk biliminin benimsendiği temel ilkelerdendir. Burada üniversite deyimini yorumlarken benimsediğimiz yol, öze de önem veren bir yol olmak bakımından üstün bir durumdadır; oysa yasaların yalnızca üniversite adı altında kurdukları kuruluşları üniversite saymak ve üniversite görevi yapan başka yüksek eğitim ve öğretimi kurumlarını yalnızca üniversite adı altında kurulmadıkları için üniversite saymaktan kaçınmak, ancak söze ve kurumun kuruluş biçimine önem veren bir yorum olur ve bu da çağdaş yorum kurallarına uygun düşmez,

Anayasa'nın 120. maddesinde üniversite kuracak olan Devlet için yerine getirilmesi zorunlu birtakım buyruklar ve yasaklar vardır. Bunlar üniversitenin Devlet eliyle ve yasa ile kurulması buyruğu, üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik sağlanması buyruğu, özel kişilere üniversite açtırma yasağı, üniversitenin organları ile öğretim üye ve yardımcılarının üniversiteler dışında kalan bir makam ya da kişi tarafından görevlerinden uzaklaştırılması yasağıdır. Bu yasaklar ve buyruklar yasa koyucuyu da, Devletin öbür organlarını da, Anayasa'nın 8. maddesi uyarınca, bağlamaktadır. Eğer 120. maddedeki üniversite sözünü yalnızca yasa ile üniversite adı altında kurulmuş olma anlamında alırsak ve üniversite görevi yapıp da üniversite adı altında kurulmuş olmayan yüksek öğretim kurumlarını bu anlamın kapsamı dışında tutarsak, nitelikçe üniversite öğretimi yapan ve nitelikçe üniversite diplomaları değerinde diplomalar veren kuruluşları, yasa koyucunun Anayasa'nın 120. maddesindeki buyrukları ve yasakları gözönünde tutmaksızın kurulabileceğini kabul etmiş ve böylece Anayasa'nın 120. maddesinde öngörülen ve az yukarıda özetlenen buyruklara ve yasaklara uymayı yasa koyucunun dileğine bırakmış oluruz. Böyle bir görüş ise Anayasa kurallarını dolambaçlı yoldan hiçe saymak demek olur ve hukuk açısından hiç bir biçimde savunulamaz.

3 — Anayasa nm 21. ve 120. maddeleri arasındaki İlişki :

Anayasa'nın 21. ve 120. maddeleri ile benimsenen ve yukarıda açıklanan İlkeler karşılaştı-

rıldığında, Devletin gözetim ve denetimi altında olmak ve düzey denkliği sağlamak, çağdaş bilim ve eğitim ilkelerine uygun olmak koşulu ile öğretim ve eğitimi serbest kılan Anayasa'nın üniversite öğretimi konusunda bu serbestliği tanımadığı ve böylelikle üniversite öğretimi yapmak üzere kurulmuş olan kurumların ancak Devlet eliyle ve özerk tüzel kişi biçiminde kurulmasını öngördüğü sonucuna varılır. Gerçekten Anayasa'nın 21. maddesinde çizilen sınırlara saygı gösterilerek özel bir üniversite kurulmasına, yada üniversite öğretimi, niteliğinde öğretim yapan özel bir yüksek öğretim kurumu kurulmasına Anayasa'nın 120. maddesi kuralları engel bulunmaktadır. Bir kurumda yapılan yüksek öğretimin üniversite öğretimi niteliğinde olması ise öğretimin, herhangi bir üniversiteye bağlı bir yüksek okul, enstitü fakülte, gibi bir kurumda ya da tek başına kurulmuş bir fakültede yapılan öğretime hiç değilse temel çizgileri bakımından denk bulunması ve bundan başka o öğretim sonunda verilen diplomanın fakülteye ya da üniversiteye bağlı yüksek okul veya enstitü gibi bir yüksek öğretim kurumunca verilen diplomaya genellikle eşit sayılabilecek haklar sağlaması ile anlaşılır.

Bir yüksek öğretim kurumunca verilen diplomanın herhangi bir fakültece ya da üniversiteye bağlı bir yüksek öğretim kurumunca verilen diplomaya genellikle eşit sayılabilecek haklar sağlaması dahi, o yüksek öğretim kurumundaki öğretimin, üniversite öğretimi niteliğinde olduğunu kabule yeterli bulunacaktır; zira, yukarıki bentte belirtildiği üzere Anayasa'nın 120. maddesinin temeli olan düşünce, toplum yapısının kilit yerlerinde görev alacak kişilerin yansız bir öğretim ve eğitim görmüş kişiler olmasıdır, başka deyimle yansız yüksek öğretim ve eğitimden geçmemiş, olanların toplumun kilit yerlerinde görev almalarını engellemektedir; oysa yansız yüksek öğretim görmemiş kişiler üniversite diplomasına denk diplomalar dolayısıyla böyle yerlerde görev alabileceklerdir, bu yolla Anayasa'nın 120. maddesinin konuluş ereğine aykırı durumlar gerçekleşecektir. Şu da belirtilmelidir ki herhangi bir zamanda üniversite öğretimi kapsamına alınmış olmayan bir öğretim konusu, sonradan bir üniversitece kurulan bir yüksek okul ya da bir fakültenin öğretim alanına alınabilir ve bu konuya ilişkin öğretim artık üniversite öğretimi niteliğini kapabilir. Böyle bir durumda bu eğitim dalı dahi, Anayasa'nın 120. maddesi kurallarının kapsamına girer.

Herhangi bir yasa metninde konulan bir ilkenin, o ilkenin düzenlediği madde içinde, ya da o yasanın yahut başka bir yasanın herhangi bir maddesiyle sınırlandırılması hukuk tekniğince olabilir. Buna göre Anayasa'nın bir maddesinde tanınan herhangi bir hakkın, Anayasa'nın baş-

ka bir maddesiyle sınırlandırılmasına engel yoktur; nitekim Anayasa'nın 21. maddesindeki öğretim kurumları kurma özgürlüğüne Anayasa'nın 120. maddesiyle bir ayırık durum getirilmiş bulunmaktadır; yukarıda belirtildiği gibi 120. madde yalnızca üniversite adı altında yasa ile kurulmuş bulunan kuruluşları değil, yaptığı öğretim üniversite öğretimi niteliğinde olan ve adı üniversite olmayan bütün kuruluşları dahi kapsamına almakta olduğundan üniversite öğretimi niteliğinde öğretim yapan bütün kurumlar bu maddenin koyduğu sınırlandırma içine girmektedir.

özgürlükleri hukuk düzeninin temeli sayan Anayasa'nın yorumunda, özgürlükleri sınırlandıran Anayasa kurallarının dar bir yoruma bağlanması gerektiği ileri sürülerek, üniversite adını taşımayan kurumların 120. maddenin kapsamı dışında kaldığı savunulamaz; çünkü ister ana kural, ister ayırık tutum yaratan bir kural olsun, her kuralın kendi kapsamına giren veya girecek olan bütün olaylara uygulanması zorunludur. Bundan dolayı, Anayasa'nın 120. maddesindeki kuralın dahi, kapsamına giren veya sonradan girecek olan bütün durumlara uygulanması gerekir.

Anayasa'nın 11. maddesi uyarınca temel bir hakkın ve özgürlüğün özüne dokunulamayacağı ilkesi, temel hak ve özgürlüklere yalnızca yasalarla konulacak sınırlandırmalar için söz konusu olduğundan, Anayasanın 120. maddesinin ve 21. maddesinin karşılıklı ilişkilerine değinen ve üniversite öğretimi niteliğindeki öğretimde Devletin tekelinin öngörülmüş olduğunu kabul eden yorumun, Anayasa'nın 11. maddesine aykırı olduğu söylenemez. Kısacası Anayasa'nın öngördüğü bir temel hak ve özgürlüğün yine Anayasa'ca sınırlandırılması durumunda Anayasa'nın 11. maddesinin uygulanma yeri olamaz.

4 — Dava konusu yasa kurallarının Anayasa'nın 21. ve 120. maddeleri açısından değerlendirilmesi :

a) 625 sayılı özel okullar Yasasının 1. maddesinde nitelikçe üniversite öğretimi yapan özel yüksek okulların açılmayacağını gösteren herhangi bir sınırlandırma olmaksızın, her durumdaki özel yüksek okulun açılabilmesi ilkesi benimsenmiş bulunmaktadır; oysa yukarıda yazıldığı üzere yaptığı öğretim nitelikçe üniversite öğretimi olan bütün yüksek öğretim kurumları 120. madde uyarınca yalnız devletçe ve yasa ile, bilim ve yönetim bakımından özerk kamu tüzel kişileri biçiminde kurulabilir, özel okulun devletçe kurulması düşünülemeyeceği gibi Anayasa'nın 21. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı olarak Anayasa'nın 120. maddesi uyarınca özerk, yani Devlet gözetim ve denetimi

dışında kalan, bir biçimde kurulması dahi düşünülemez.

Yukarıda belirtildiği gibi Anayasa'nın 120. maddesinde üniversiteler için Devlet tekelinin öngörülmüş olmasıyla güdülen erek toplum yaşamı bakımından büyük önem taşıyan öğretim alanlarını yalnız özerk kamu tüzel kişilerine bırakmaktadır. Buna göre herhangi bir üniversitenin öğretim alanına girmiş bulunan konularda özel kişilerin yüksek öğretim kurumu kurmaları, 120. maddenin konulmuş ereklerinin birisiyle çelişir ve bu bakımdan Anayasa'ya aykırı olur. Ayrıca, ileride üniversite öğretimi alanına girecek olan bir öğretim konusunda özel yüksek okul açılması veya daha önce açılmış böyle bir okulun sürdürülmesi dahi o zaman Anayasa'ya aykırı bir duruma girmiş olacaktır.

Yukarıda açıklandığı gibi, Devlet tekelinin bir başka ereği de yabancıların Türkiye'de üniversite kurarak kendi kültürlerini Türk kültürünün zararına yaymalarını önlemektir. Üniversite görevi yapan özel yüksek okullar bu amaç dahi aykırı düşecektir.

Yine yukarıda belirtildiği gibi, üniversitelerin özerkliği ilkesi benimsenirken güdülen erek, üniversite öğretimi niteliğindeki yüksek öğretimi, nesnel, bilimsel ölçüler dışındaki etkilerin başka deyimle siyasal çevrelerin veya çeşitli çıkar veya düşünce kümelerinin etkileri dışında tutmaktadır, özel yüksek okul zorunlu olarak (Anayasa'nın 21. maddesinin ikinci fıkrası gereğince) Devletin gözetim ve denetimi altında bulunacaktır. Bundan başka özel yüksek okullar belli iktisadi çevrelerin veya düşünce kümelerinin çıkarlarına uygun bir öğretime daha yakın birer ortamdırlar. Demek ki üniversite görevi yapan özel yüksek okullar, Anayasa'nın 120. maddesinde öngördüğü özerklik ilkesinin konulmasıyla güdülen erek ile dahi çatışmaktadır.

imdi, tartışma konusu 1. maddenin özel yüksek okullara ilişkin kuralı, Anayasa'nın 120. maddesine aykırılığı nedeniyle iptal edilmelidir.

Devletin üniversitelere, onların özerkliği dolayısıyla, gerekli alanlar, için belli sayıda adam yetiştirme ödevi yükleyemeyeceğine göre üniversite görevi yapan özel yüksek okulları yasaklamakla toplumda çok çeşitli işler için çeşitli uzmanlara olan gereksinmeyi dahi karşılayamamak durumunun yaratılacağı görüşü doğru değildir. Çünkü bir kez Devlet yasalar yaparak kuracağı üniversitelerle, ya da üniversitelerle anlaşarak kurducağı yeni fakültelerle çeşitli alanlar için çeşitli uzmanlar yetişmesini sağlayabilir. Bundan başka bir takım alanlar için üniversite eğitimi niteliğinde eğitim yapmayan ve verdiği diplomalarla üniversite diplomalarına genellikle eşit sayılabilecek yetkiler sağlamayan yüksek okullar

açabileceği gibi Anayasa'nın 21. maddesindeki koşullara uyularak özel kişilerce bu türlü okulların açılmasına izin verebilir ve böylece çeşitli işler için türlü uzmanlara olan gereksinmeyi karşılayabilir. Kaldı ki bir takım gereksinmelerin karşılanamaması gibi bir sakınca gerçekten var olsa bile, böyle bir durum Anayasa'ya aykırı bir kuralın yürürlükte kalmasına yol açamaz.

Üniversitelerdekine benzer özel eğitim yapılmayacağı düşüncesinin Anayasa'nın 21. maddesinin birinci fıkrasındaki öğrenim özgürlüğüne aykırı düşeceği görüşü doğru değildir; çünkü (Yukarıda 1. bentte belirtildiği üzere) bilim ve sanatı öğretme ve öğrenme özgürlüğü, Anayasa'nın 21. maddesinin 2. ve sonraki fıkralarıyla 120. maddesinde sınırlandırılmıştır.

Birtakım batı ülkelerinde özel okullar için Anayasa güvencesi sağlanmış olmasının özel yüksek okulların Türkiye'de her alanda varlığın kabulü için bilimsel bir dayanak olacağı dahi düşünülemez; gerçekten, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 120. maddesi böyle bir düşüncenin savunulmasına engeldir; çünkü, (Yukarıda 1. bentte açıklandığı gibi) Anayasa'nın yorumunda 120. maddeyi bir yana atarak yalnızca 21. maddeden sonuç çıkarmak yanlış olur. Anayasa'nın 120. maddesinde üniversite kurma konusunda özel girişim için bir yasak konulmuştur; bu anayasal sınırlandırma kargısında, Anayasa'nın 40. maddesindeki özel girişimler kurma özgürlüğüne ya da 36. maddesindeki mülkiyet güvencesine dayanılarak her alanda özel yüksek okul açılabileceği savunulamaz.

b) 625 sayılı Yasanın itiraz konusu 13. maddesi, yüksek özel okullarda yapılacak sınavların ilkelerini saptamaktadır. Bu kural sözü geçen Yasanın özel yüksek okulların varlığını ve kurulmasını öngören birinci maddesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. 1. madde özel yüksek okullar açısından Anayasa'nın 120. maddesine aykırı görülmüş bulunduğuna göre onunla sıkı sıkıya bağlantısı bulunan 13. maddedeki kuralın dahi sözü edilen 120. maddeye aykırı olduğu sonucuna varılır. Gerçekten özel yüksek okulların varlığı Anayasa'ya aykırı olunca bunların çalışmalarının bir evresi olan sınav işlemlerinin dahi sözü geçen 120. madde kuralına aykırı olması hukuk mantığına göre bir zorunluktur.

Tartışma konusu 13. madde, özel yüksek okullar için üniversitelerde yapılan sınavlara ilişkin kurallardan başka bir kural düzeni benimsemiş olmakla sınav düzeni bakımından dahi bakımından dahi üniversitelerle bir tutulması gereken özel yüksek okul öğrencilerini haklı bir neden olmaksızın başka kurallara bağlı tutmuş ve böylece Anayasa'nın 12. maddesindeki yasa önünde eşitlik ilkesini de kendi açısından zede-

lemis bulunmaktadır. Demek ki tartışma konusu kuralın, Anayasa'nın 120. maddesine aykırı olmadığı bir an için var sayılsa bile, Anayasa'nın 12. anaddesine aykırılığı nedeniyle, yine iptali gerekecektir.

özel yüksek okullardaki smay düzeninin üniversitelerdeki düzenden daha sıkı olduğu görüşü de eşitlik ilkesine aykırılığı ortadan kaldırmayacaktır; zira, gerçeğe uygun olsa bile, böyle bir durumda da özel yüksek okullar öğrencilerinin zararına olarak yasa önünde eşitlik ilkesi zedelenmiş bulunacaktır.

5 — Anayasa'nın 50. maddesinin kapsadığı temel ilke :

Anayasa'nın 50. maddesindeki kuralların dayanağı, halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlamanın Devlet için en başta gelen ödevlerden olduğu ilkesidir. Bu maddede, halkın öğrenim ve eğitim gereksinmelerinin karşılanması, nitelikçe koçluk işleri, yargı işleri gibi. Devletin en önemli ödevlerinden olduğu ilkesi benimsenmiş ve kesinlikle açıklanmıştır. Demek ki öğrenim ve eğitim yoluyla halkı yetiştirme, Devletin yerine getireceği en önemli kamu hizmetlerindendir. Gerçekten Anayasa'nın (Başlangıç) kurallarından anlaşıldığı gibi Türk toplumunu uygar uluslar ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi durumuna getirmek için insan yetiştirmenin en önemli bir Devlet işi sayılması olağandır. Plana bağlı toplumsal, iktisadî ve kültürel kalkınmanın ilk koşulu da, nitelikli adam yetiştirmektir. Bu ise ancak öğretim ve eğitimle gerçekleşebilir. Demek ki, Anayasa'nın 50. maddesi kuralının Anayasa'nın kalkınmaya ilişkin 41 ve 129. maddeleri ile de sıkı sıkıya bağlantısı vardır. Dikkat edilirse Anayasa'nın öngördüğü Devlet ödevlerinden hiçbiri için kullanılmış olmayan (Devletin başta gelen ödevlerindendir) sözleri, bu ödev için Anayasa'da yer almıştır, öğretim ve eğitim Devletin en önemli ödevlerinden sayılınca bu konuda devlete yardımcı olarak özel kesimce açılacak ve işletilecek kurumların kazanç amacı güden kurumlar olmaması zorunlu olarak ortaya çıkar; Devletin başta gelen ve salt iktisadî alan dışında bulunan bir ödevi için yardımcı olmak üzere açılacak ve işletilecek bir kurumun zarardan korunmak düşüncesiyle yetinmeyip kazanç amacı gütmesi, sosyal Devlet ilkesi ile bağdaştınlamaz ve böyle bir duruma izin veren hiçbir kural, Anayasamızda yer almıg değildir. Gerçekten salt iktisadî nitelikte olmayan kamu işlerinin Devletçe ve Devlet kaynaklarıyla ve kazanç amacı güdülmeksizin görülmesi, Anayasa'nın temel ilkelerindedir.

6 — Dava konusu yasa kurallarının Anayasa'nın 50. maddesi açısından değerlendirilmesi:

a) 625 sayılı Yasanın 1. maddesinde özel öğretim kurumlarının ve bu arada özel yüksek okulların her türlü gerçek ve tüzel kişilerce açılabileceği yazılı bulunmaktadır. Demek ki iktisadî kazanç ereği güden özel kişiler bir ticaret evi olarak özel yüksek okul açabilecekleri gibi ticarî kazanca, yönelen kolektif, anonim ortaklıklar gibi ticaret ortaklıkları dahi böyle bir okul açabileceklerdir. Bu kuralı Anayasa'nın az önce açıklanan 50. maddesi kuralının ışığı altında incelediğimizde Anayasa'nın sözü edilen kuralına aykırı bulunduğu görülür. Gerçekten kazanç amacı güden gerçek kişilerin ya da (Kazanç ereğine yönelmiş ticaret ortaklıkları gibi tüzel kişilerin özel öğretim ve eğitim kurumlarını açmaları, Devletin başta gelen ödevlerinden bulunan bir temel ödevin kazanç amacı güden gerçek veya tüzel kişilerce yerine getirilmemesi gereği karşısında, Anayasa'ya aykırı bulunmaktadır. Demek ki sözü edilen 1. madde kuralı, bir an için Anayasa'nın 120. maddesine aykırı sayılmasa bile, 50. maddesine ve Devletin salt iktisadî nitelik taşıyan işlen dışında kalan alanlarda Devlete yardımcı durumundaki özel kuruluşların kazanç amacı güdememeleri gereğine aykırı bulunmaktadır; bu yüzden de iptali gerekir.

Şu da unutulmamalıdır ki devletin başta gelen ödevinin kazanç ereği güden özel kuruluşlarca yerine getirilmesi; öğretim ve eğitimin temel hedefinden sapıtırılması, gitgide soysuzlaştırılması sakıncasını doğurur ve böylelikle eğitim ve öğretim yoluyla hem bilgili, hem nitelikli yurttaşlar yetiştirilmesine yönelen anayasal eylekten iyice uzaklaşmış olur.

b) Yukarıki 4. bentte açıklandığı üzere 13. madde, Yasanın 1. maddesiyle sıkı sıkıya bağlantılı bulunduğundan 1. maddedeki Anayasa'ya aykırılık durumu, bu madde için dahi Anayasa'nın yukarıki (a) bendinde anılan madde ve ilkesi açısından da gerçekleşmiş bulunmaktadır.

7 — Başkan Hakkı Ketenoğlu, Üye Celâlettin Kuralmen, Fazıl Uluocak, İhsan Ecemiş ve Halit Zarbun, 625 sayılı Yasanın 1. ve 13. maddelerinin Anayasa'ya aykırılığı dolayısıyla iptali gerektiği görüşüne katılmamışlardır.

İktisadî konuları Yasa kurallarının İptali yolunda oy vermiş bulunan üyelerden Nuri Ülgenalp ile Muhittin Gürün, Anayasa'nın 50. maddesine dayanan iptal gerekçesine katılmadıkdan gibi iptal yolunda oy kullanan üyelerden Nuri Ülgenalp, Recai Seçkin, Kani Varan ve Şevket Müftügil dahi gerekçenin yazılışına çeşitli yönlerden katılmamışlardır.

8 — 625 sayılı Yasada uygulama yeri kalmayan kuralların durumu:

Anayasa Mahkemesi kuruluşunu ve yargılama usulünü düzenleyen 44 sayılı Yasanın 28. maddesi gereğince Anayasa Mahkemesi herhangi bir yasa kuralının iptali sonucunda o yasa içinde bulunup da iptal istemine konu edilmemiş, olan ve artık uygulama yeri kalmayan öbür kuralın dahi İptaline karar vermeye yetkilidir.

625 sayılı Yasanın iptal isteminin konusu dışında bulunup da iptali öngörülen maddeleri dolayısıyla artık uygulama yeri kalmayacak olan maddeleri gözden geçirilmiş ve böylece sözü edilen Yasanın 8. maddesinin özel yüksek okullara ilişkin 2, 3. ve 4. fıkralarının, 48. maddesinin özel yüksek okullara ilişkin bulunan kuralının iptali gerektiği sonucuna varılmıştır.

Sonuç: 1 — 8/6/1965 günlü, 625 sayılı özel öğretim Kurumları Kanununun 1. maddesinin özel yüksek okullar bakımından Anayasa'ya aykırı olduğuna ve bu yönünün iptaline, Hakkı Ketenoğlu, Celâlettin Kuralmen, Fazıl Uluocak; İhsan Ecemiş ve Halit ZARBUN'un karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

2 — Aynı kanunun 13. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline Hakkı Ketenoğlu, Celâlettin Kuralmen, Fazıl Uluocak; İhsan Ecemiş ve Halit ZARBUN'un karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

3 — a) Aynı kanunun 8. maddesinin özel yüksek okullara ilişkin 2., 3. ve 4. fıkralarının,

b) 48. maddenin yüksek öğrenim veren özel okullara ilişkin hükmünün,

44 sayılı Kanunun 28/2. maddesi uyarınca iptallerine oybirliğiyle;

4 — iptal kararının 9/7/1971 gününde yürürlüğe girmesine oybirliği ile;

12/1/1971 gününde karar verildi.

Başkan: Hakkı Ketenoğlu. -

Üye: Celâlettin Kuralmen, Fazıl Uluocak; Sait Koçak, Avni Givda, Nuri Ülgenalp; Muhittin Taylan; Şahap Anç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN; Kani Vrana Muhittin Gürün, Şevket Müftügil.

Arkadaşımız Ahmet ALKAN'ı kaybettik

DSİ. VII. Bölge Müdürlüğü elemanlarından Elektrik Yüksek Mühendisi Ahmet Aikan Tokat'tan vazife dönüşü içinde bulunduğu arabanın 17.3.1971 günü saat 12,30 da Kavak ilçesi yakınında karşı istikametten gelen bir kamyonla çarpışması neticesi genç yaşta hayata gözlerini yummuştur.

1942 yılında Samsun'da doğan Ahmet Aikan 1961 yılında DSİ'ye muvakkat personel olarak girmiş, 1962 yılında yüksek tahsil için ayrılmış ve 1966 yılında İstanbul Yi İdiz Yüksek teknik Okulunu bitirerek Elektrik Mühendisi olarak DSİ. Demirköprü Barajında göreve başlamıştır. 1967 yılında ihtisas yapmak üzere tekrar ayrılmış ve ihtisasını müteakip askerlik görevini ifa ettikten sonra 1.10.1970 tarihinden itibaren DSİ. VII. Bölge Müdürlüğünde Elektrik Yüksek Mühendisi olarak tekrar vazife almıştır.

Dürüslüğü, çalışkanlığı ve meslekî bilgisi ile temayüz eden ve mesai arkadaşları arasında anılan ile her zaman yaşayacak olan arkadaşımız evli ve ilci çocuk babası idi.

Arkadaşımızı saygıyla anar kederli ailesine başsağlığı dileriz.